

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องเรือน โดยใช้หัตถกรรมตีแผ่นโลหะ(แผ่นแร่) จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ มีการดำเนินการวิจัยสรุปได้ดังนี้

5.1 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

5.1.1 เพื่อศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องเรือนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการตีแผ่นโลหะ (แผ่นแร่) อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่

5.1.2 เพื่อประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์เครื่องเรือนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการตีแผ่นโลหะ (แผ่นแร่) อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่

5.1.3 ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชุมชนอื่น เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องเรือน การตีแผ่นโลหะ (แผ่นแร่)

5.2 ขอบเขตของโครงการวิจัย

5.2.1 ประชากรที่ศึกษา

1) ประชากร แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้ผลิต กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และประชาชนและนักศึกษาสาขาการออกแบบที่สนใจผลิตภัณฑ์

2) กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Area) โดยเลือกศึกษาจากกลุ่มผู้ผลิต คือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มส่งเสริมอาชีพบ้านประชาชนทั่วไป และนักศึกษาสาขาการออกแบบที่สนใจผลิตภัณฑ์ จำนวน 100 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

5.3 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั่วไปและรูปแบบของผลิตภัณฑ์เดิม ข้อมูลในการทำผลิตภัณฑ์ แนวความคิดและกระบวนการในการออกแบบ บริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการออกแบบและพัฒนา หลังจากที่ได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อกำหนดแนวคิดและขอบเขตในการพัฒนา

ผลิตภัณฑ์ ซึ่งในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากการตีแผ่นแร่ในครั้งนี้ กำหนดแนวคิดและขอบเขตในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือ ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้มีการใช้งานที่เหมาะสม มีสวยงาม และมีเอกลักษณ์ จากการที่ได้สอบถามความต้องการด้านรูปแบบจากสมาชิกกลุ่มพบว่า สมาชิกต้องการเอกลักษณ์ที่เป็นรูปทรงและรูปแบบของลวดลายไทย ผสมกับลายพื้นเมือง เช่นลาย 12 นักษัตรเมือง และมีรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่แตกต่าง แต่ยังคงคุณค่าเอกลักษณ์ของงานตีแผ่นแร่อยู่ ผู้วิจัยจึงออกแบบเครื่องเรือนที่ผสมผสานกันระหว่างลวดลายไทย และลวดลาย 12 นักษัตร ซึ่งมีลักษณะที่สวยงามที่เหมาะสมกับโครงสร้างหลักที่เป็นไม้สัก

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบ หลังจากที่ได้ข้อสรุปเพื่อการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมตีแผ่นแร่โดยใช้รูปทรงและรูปแบบของ วัฒนธรรมทางล้านนา ผู้วิจัยได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์และประมวลความคิดจากข้อมูลที่รวบรวมออกแบบและร่างแบบตามแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จำนวน 20 แบบ โดยเริ่มจากการออกแบบก่อนจะนำไปขึ้นรูปทรง หลังจากนั้นให้สมาชิกกลุ่มได้คัดเลือกรูปแบบ กำหนดสีเพื่อให้สอดคล้องกับงานผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่

ขั้นตอนที่ 4 การคัดเลือกแบบ หลังจากที่ได้ออกแบบร่างผลิตภัณฑ์ตามแนวความคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และผู้วิจัยได้นำแบบร่าง 3 มิติไปให้กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนคัดเลือกรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมและสามารถผลิตได้จริง โดยวิธีการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 5 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หลังจากได้แบบผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าที่คัดเลือกแล้วจำนวน 9 แบบ แล้วผู้วิจัยได้นำแบบมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์เพื่อนำไปสู่กระบวนการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผล หลังจากที่ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์จากหัตถกรรมตีแผ่นแร่จำนวน 9 ชิ้น แล้วผู้วิจัยได้นำมาศึกษาความพึงพอใจจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้สนใจผลิตภัณฑ์ จำนวน 100 คน

5.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.4.1 แบบสัมภาษณ์

5.4.2 แบบสอบถามความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า

5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลทั่วไปและรูปแบบผลิตภัณฑ์จากหัตถกรรมตีแผ่นแร่ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยวิธีการสัมภาษณ์ สังเกต

การถ่ายภาพ บันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลทั่วไปการทำผลิตภัณฑ์จากหัตถกรรมตีแผ่นแร่ เอกลักษณ์ของชุมชน ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร และเว็บไซต์ แนวความคิดและกระบวนการในการออกแบบผลิตภัณฑ์ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากหัตถกรรมตีแผ่นแร่ จากสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และผู้สนใจผลิตภัณฑ์ จำนวน 100 คน โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของระดับความพึงพอใจของรูปแบบผลิตภัณฑ์

5.7. สรุปผลการวิจัย

5.7.1 ผลการออกแบบ

ในการออกแบบทางผู้วิจัยได้ระดมความคิดรวมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และได้ทำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม เพื่อสอบถามความต้องการและปัญหาของทางกลุ่ม พบว่า ผลิตภัณฑ์เดิมยังไม่ค่อยมีใครนิยมนำไปออกแบบร่วมกับเครื่องเรือนมากนัก จึงเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นและเน้นหัตถกรรมจากการตีแผ่นแร่ มาผสมผสานกับไม้สักที่มีความสวยงาม เก่ามีการออกแบบไว้นานมาแล้วจึงมีความต้องการที่จะเปลี่ยนรูปแบบให้มีความสวยงามและใหม่ขึ้นความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาแนวความคิดของกลุ่มวิสาหกิจ โดยแบ่งการออกแบบเครื่องเรือนออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ชุดโต๊ะรับประทานอาหาร 4 ที่นั่ง 2) ชุดโต๊ะเก้าอี้นั่งสบาย 3) เก้าอี้เอนกประสงค์ โดยมีผลการวิจัยดังนี้

5.7.2 ชุดโต๊ะรับประทานอาหาร 4 ที่นั่ง พบว่าความพึงพอใจในประสิทธิภาพ ชุดโต๊ะรับประทานอาหาร 4 ที่นั่ง ในภาพรวมค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.72 อยู่ระดับดีมาก ในด้านการออกแบบและประโยชน์ใช้สอย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 อยู่ระดับดีมาก ส่วนในหัวข้อการออกแบบและประโยชน์ใช้สอย หัวข้อแข็งแรงทนทาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.86 อยู่ระดับดีมาก ในด้านความงาม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 อยู่ระดับดีมาก ส่วนในหัวข้อการตกแต่งด้วยลวดลายแผ่นแร่กับเครื่องเรือน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 อยู่ระดับดีมาก ในด้านการผลิต ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 อยู่ระดับดีมาก ส่วนในหัวข้อการใช้วัสดุที่มีความเหมาะสม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 อยู่ระดับดีมาก และในด้านแนวทางในการจำหน่าย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 อยู่

ระดับดีมาก ส่วนในหัวข้อสามารถผลิตเพื่อการจำหน่ายได้ในราคาที่สูงขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 อยู่ระดับดีมาก

5.7.3 ชุดโต๊ะเก้าอี้นั่งสบาย พบว่าความพึงพอใจในประสิทธิภาพ ชุดเก้าอี้นั่งสบาย ในภาพรวมค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 อยู่ระดับดีมาก ในด้านการออกแบบและประโยชน์ใช้สอย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 อยู่ระดับดีมาก ส่วนในหัวข้อความแข็งแรงทนทาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 อยู่ระดับดีมาก ในด้านความงาม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 อยู่ระดับดีมาก ส่วนในหัวข้อรูปแบบการตกแต่งสามารถสื่อเอกลักษณ์ท้องถิ่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 อยู่ระดับดีมาก ในด้านการผลิต ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 อยู่ระดับดีมาก ส่วนในหัวข้อ มีความเหมาะสมในการผสมผสานกันระหว่างวัสดุที่นำมาทำเครื่องเรือน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 อยู่ระดับดีมาก และในด้านแนวทางในการจำหน่าย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 อยู่ระดับดีมาก ส่วนในหัวข้อสามารถสร้างรายได้ให้กับสินค้าชุมชนได้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 อยู่ระดับดีมาก

5.7.4 เก้าอี้เอนกประสงค์ พบว่าความพึงพอใจในประสิทธิภาพ เก้าอี้เอนกประสงค์ ในภาพรวมค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 อยู่ระดับดีมาก ในด้านการออกแบบและประโยชน์ใช้สอย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 อยู่ระดับดีมาก ส่วนในหัวข้อความแข็งแรงทนทาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 อยู่ระดับดีมาก ในด้านความงาม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 อยู่ระดับดีมาก ส่วนในหัวข้อรูปแบบการตกแต่งสามารถสื่อเอกลักษณ์ท้องถิ่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 อยู่ระดับดีมาก ในด้านการผลิต ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 อยู่ระดับดีมาก ส่วนในหัวข้อมีความเหมาะสมในการผสมผสานกันระหว่างวัสดุที่นำมาทำเครื่องเรือน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 อยู่ระดับดีมาก และในด้านแนวทางในการจำหน่าย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 อยู่ระดับดีมาก ส่วนในหัวข้อสามารถผลิตเพื่อการจำหน่ายได้ในราคาที่สูงขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 อยู่ระดับดีมาก

5.8 อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องเรือน โดยการใช้หัตถกรรมตีแผ่นโลหะ (แผ่นแร่) จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

5.8.1 ชุดโต๊ะรับประทานอาหาร 4 ที่นั่ง ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ระดับดีมาก ซึ่งจากการวิเคราะห์จากผลการสำรวจ แสดงให้เห็นว่าการนำเครื่องเรือนมาประดับด้วยแผ่นโลหะ ที่ถูกฉลุนหรือตีลวดลายตามเอกลักษณ์ของท้องถิ่นยังมีความน่าสนใจและสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่งานหัตถกรรมภายในท้องถิ่นของอำเภอสันกำแพงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมภูมิปัญญาให้กับชุมชนรอบข้าง และกลุ่มนักศึกษา ประชาชนได้เป็นอย่างดี ในด้านการออกแบบและประโยชน์ใช้

สอย ผลการวิเคราะห์มีระดับความพึงพอใจอยู่ระดับดีมาก อาจจะเนื่องจากความแปลกใหม่ที่นำเครื่องเรือนมาออกแบบผสมผสานกับลวดลายจากแผ่นแร่ที่ถูกตี หรือดูอย่างสวยงาม ในด้านความงาม ผลการวิเคราะห์มีระดับความพึงพอใจอยู่ระดับดีมากเหมือนกัน ในด้านการผลิต ผลการวิเคราะห์มีระดับความพึงพอใจอยู่ระดับดีมาก เพราะงานไม้และงานตีแผ่นแร่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต.สันกำแพง นั้นเป็นงานหัตถกรรมที่ต้องใช้ความชำนาญในการสร้างงาน โดยช่างจะเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์มาอย่างยาวนาน และในด้านแนวทางในการจำหน่าย ผลการวิเคราะห์มีระดับความพึงพอใจอยู่ระดับดีมาก ในแนวทางการเพิ่มมูลค่าให้แก่งานหัตถกรรมท้องถิ่นหากผ่านกระบวนการออกแบบที่ดี ผลิตภัณฑ์จะมีคุณค่าและมีราคาเพิ่มสูงขึ้น

5.8.3 ชุดโต๊ะเก้าอี้นั่งสบาย ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ระดับดีมาก ซึ่งจากการวิเคราะห์จากผลการสำรวจ แสดงให้เห็นรูปแบบที่เหมาะสมกับการใช้งานและความสวยงามในการนำแผ่นโลหะมาประกอบการออกแบบเครื่องเรือน ในด้านการออกแบบและประโยชน์ใช้สอย ผลการวิเคราะห์มีระดับความพึงพอใจอยู่ระดับดีมาก เพราะการออกแบบได้คำนึงถึงประโยชน์ใช้งานของเครื่องเรือนเป็นหลัก ในด้านความงาม ผลการวิเคราะห์มีระดับความพึงพอใจอยู่ระดับดีมาก ในด้านการผลิต ผลการวิเคราะห์มีระดับความพึงพอใจอยู่ระดับดีมาก แสดงให้เห็นถึงฝีมือในการสร้างเครื่องเรือน และการประกอบที่มีความแข็งแรงทนทาน และได้สัดส่วนอย่างสวยงาม และในด้านแนวทางในการจำหน่าย ผลการวิเคราะห์มีระดับความพึงพอใจอยู่ระดับดีมาก ซึ่งเป็นแนวทางให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอสันกำแพงได้ตระหนักถึงคุณค่าของงานช่างในท้องถิ่นที่สามารถออกจำหน่ายในตลาดของไทยและต่างประเทศได้ เพราะมีความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

5.8.4 เก้าอี้เอนกประสงค์ ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ระดับดีมาก ด้วยการออกแบบที่รวมเก้าอี้นั่ง โต๊ะ และตู้ที่มีลิ้นชักมารวม กันทำให้เกิดประโยชน์จากการใช้งานได้หลากหลายรูปแบบมีความกลมกลืนระหว่างไม้กับแผ่นโลหะ ในด้านการออกแบบและประโยชน์ใช้สอย ผลการวิเคราะห์มีระดับความพึงพอใจอยู่ระดับดีมาก อาจเนื่องมาจากสามารถใช้งานได้หลากหลาย ในด้านความงาม ผลการวิเคราะห์มีระดับความพึงพอใจอยู่ระดับดีมาก ในด้านการผลิต ผลการวิเคราะห์มีระดับความพึงพอใจอยู่ระดับดีมาก เครื่องเรือนได้ถูกออกแบบและสร้างอย่างประณีตโดยช่างผู้ผลิตที่มีความชำนาญทั้งมนก้านการประกอบเครื่องเรือนไม้ และการประดับแผ่นแร่ตีลาย และในด้านแนวทางในการจำหน่าย ผลการวิเคราะห์มีระดับความพึงพอใจอยู่ระดับดีมาก เป็นแนวทางให้กับชุมชนให้หันมาเน้นการออกแบบให้มีความน่าสนใจซึ่งท้องถิ่นนั้นมีความชำนาญเรื่องงานหัตถกรรมอยู่และ หากนำการออกแบบมาผสมผสาน ทำให้งานหัตถกรรมไทยสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างน่าภูมิใจ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าจากกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จะเห็นว่าเมื่อลำดับความพึงพอใจของผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าที่ผ่านการออกแบบและพัฒนาแล้วนั้นมีความแตกต่างกัน อาจเนื่องจากอายุของผู้ตอบแบบสอบถามที่ต่างกัน ส่งผลความพึงพอใจในรูปแบบที่แตกต่างกัน แต่ถึงอย่างไรความพึงพอใจยังอยู่ในระดับดีเช่นเดียวกัน ซึ่งทำให้เห็นชัดว่าในอนาคตการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นจะนำต้นแบบไปพัฒนาเพื่อผลิตและจำหน่ายต่อไป และการพัฒนาครั้งนี้ทางกลุ่มได้แนวทางในการพัฒนารูปแบบและความรู้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามากขึ้น ซึ่ง บังอร อภิญาวงศ์เลิศ กล่าวว่า ทางกลุ่มได้แนวทางที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้กับกลุ่ม และหลังจากนี้จะเริ่มผลิตกระเป๋าในรูปแบบจากส่วตัดและหมอนตามต้นแบบที่สร้างขึ้นและเพิ่มจำนวนการผลิตให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของผู้บริโภค (บังอร อภิญาวงศ์เลิศ.2560: สัมภาษณ์) สอดคล้อง วัชรินทร์ จรุงจิตสุทร กล่าวว่า ผลิตภัณฑ์ที่ดีนั้นต้องมีความแปลกใหม่ เหมาะสมกับสภาพความต้องการของผู้บริโภค เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประวัติ มีที่มา เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีราคาขายเหมาะสมกับกำลังซื้อของผู้บริโภค โดยอาศัยการศึกษาวิจัยกลุ่มผู้บริโภคให้ได้ข้อมูลก่อนทำการออกแบบและผลิต (วัชรินทร์ จรุงจิตสุทร. 2548: 15-16) การวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ได้รูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เหมาะสมกับเอกลักษณ์ ความสวยงาม และทันสมัย เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ให้มีคุณค่าทางด้านงานศิลปะ เป็นผลิตภัณฑ์ ชุมชนมีงานมากขึ้น ชุมชน ผู้สูงอายุมีงานทำมากขึ้น เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยอย่างยั่งยืน

5.9 ข้อเสนอแนะ

5.9.1 จากผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากหัตถกรรมเครื่องเรือนจากการตีแผ่นโลหะ (แผ่นแร่) ทำให้ทราบว่า การออกแบบ และพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ การศึกษาแนวโน้มของท้องถิ่น วัฒนธรรม การตลาด รวมไปถึงการสอบถามความคิดเห็นมีความสำคัญในการทำวิจัยอย่างมาก

5.9.2 งานหัตถกรรมเป็นงานละเอียดอ่อนที่ต้องใช้เวลาในการสร้างงานนาน ทำให้เกิดความล่าช้าในการทำวิจัย โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางคนมีงานหลักคือทำเกษตร ทำสวน ค่าขาย รับจ้าง จำมีเวลาทำงานหัตถกรรมน้อย ทำให้งานที่ทำผลิตออกมาได้ครั้งละไม่มากนัก

5.9.3. ควรมีการอบรมเน้นเฉพาะเรื่องเพื่อทางชุมชนที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ สื่อเทคโนโลยี และการตลาด เป็นต้น